

## Választások 2014

### Megkérdeztük dr. Issekutz Sarolta EÖGYKE elnököt

*Béres Attila: Bár titkos a választás, mégis megkérdezem, Ön hogyan fog szavazni a parlamenti választásokon?*

*dr. Issekutz Sarolta:* Én ebben is nyitott vagyok, ezért nem titkolom. Én magyarként - magyarörményként a parlamenti választásokon a **parlamenti** pártlistákra fogok szavazni, mert nagyon fontos számomra a **magyar nemzet** jövőjének alakítása, az én szavazatom által is. Mi magyarok vagyunk, magyar anyanyelvű örmény gyökerűek, tehát **nemzetünk** jövője mindennél fontosabb. Egyébként is a nemzetiségi parlamenti képviselet elérhetetlen a kislétszámú nemzetiségek, **így** az örmények számára, mert nem érjük el a kb 20 000 fős szükséges szavazószámot.

*Béres Attila: És az őszi nemzetiségi választásokon?*

*dr. Issekutz Sarolta:* Számomra az őszi nemzetiségi választás a legfontosabb a magyarörmény közösség szempontjából. Végre szabadon megmutathatjuk magunkat és kötődésünket az erdélyi örmény gyökerű közösséghez. Megvédehetjük jogainkat, értekeinket és biztosíthatjuk jövőnket. Mindenki bátran bejelölheti az örmény rubrikát, **hiszen a 2011. évi nemzetiségi törvény elfogadta a hazai örmények magyar anyanyelvűségét is**, tehát választóként és képviselőjelöltként is **bátran jelentkezhetnek azok is, akik magyar anyanyelvű örmény gyökerűek**. Nagyon fontos, hogy az országban *minden örmény gyökerű* regisztráltassa magát örménynek, hogy végre kimutathassuk számosságunkat.

Tudni kell, hogy mindenhol lehet szavazni az örmény önkormányzatokra, még ott is,

ahol nem indul helyi örmény önkormányzati választás. Mindenki számára felelősségteljes döntést igényel, hogy milyen összetételű lesz az országos és a fővárosi örmény önkormányzat.

Így Budapesten pl. bármely kerületben lakik a regisztrált örmény gyökerű, ha nincs is helyi örmény kerületi választás kitűzve, szavazni tud az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület** által indított fővárosi és országos választási listákra, tehát senkinek sem vész el a szavazata. És ez az ország bármely településére érvényes. Nagyon fontos, hogy végre megmutassuk igazi létszámunkat, hogy az új ciklusban folytatni tudjuk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek kiadását, a klubot, könyvek kiadását, kiállításokat, barangolásokat őseink nyomában, stb.

Én április közepén regisztráltam magam a postán megküldött *Nemzetiségi választópolgárként történő nyilvántartásba-vétel iránti kérelemmel*, amelyen a személyes adatok kitöltése után *a nemzetiségi névjegyzékbe való felvétel iránti kérelem* A pontjában az **örményt** ikszelem be. Ha valakinek van a 2. oldalon kitöltési igénye, az megteszi, de mindenkinek kötelessége keltezésel ellátni és aláírni a kérelmet (Budapest 2014....), majd benyújtani a helyi választási irodához, jegyzőhöz. A kérelem elbírálásáról 3 napon belül döntés születik, amelyről értesítést küldenek.

Az biztos, hogy az EÖGYKE még az őszi választások előtt jelentkezni fog a Füzeteken keresztül további részletes tájékoztatással.

*Béres Attila: Olvasóink nevében köszönöm az őszinte választát!*

### Gyarmati Béla

## Az erzsébetvárosi Lukácsok – tőzséreiből postamesterek

(2., befejező rész)

Eddigre az erzsébetvárosi Lukácsok már régen felhagytak az érdemi marhakereskedéssel (a Moldovában még javában üzött timárkodásról nem is szólva), és nyugodtan mondhatjuk, hogy már pénzüik ügyes befektetéseiből éltek. Míg egyes Lukácsok (elsősorban Miklós gyermekei és Gergely, valamint fiai) a Bánságban földbe fektették vagyoniukat (és helyismeretüket!), addig a Lukácsok egy másik – egyes források által „zalatnai”-nak nevezet – ága a postamesteri állás bérbérvételében látta a család jövőjének biztosítását. A XVIII. században a polgárosodás felé megindult erdélyi örmények közül többen is a postamesteri állásba fektették felhalmozott tőkéjüket.

Aki ezt a befektetést 1816 tavasza előtt megtette, az óriási veszteségtől menekülhetett meg: ez év március elsején ugyanis az országban óriási devalvációt hajtottak végre, ami azzal járt, hogy a készpénz elvesztette az értékének 4/5 részét! A távolsági nagykereskedéshez szükséges viszonylag nagy készpénzmenyiséget maguknál tartó kereskedők számára ez katasztrófális veszteséget jelentett, így a Lukácsok közül is sokan jelentős vagyonesztést szenvedtek el. (Szerencsére, az erzsébetvárosi Lukácsok még a devalváció előtt, időben meglépték a váltást.)

Nyilvánvaló, hogy a nemzetközi kereskedelem jártas tőkeeros örményeket nem az abrakoltatás, vagy az utasok elszállásolása vonzotta a postamesteri állásra, hanem a tőkeigényes, nagy felelősséggel járó bonyolult üzem igazgatása (akár közvetlenül, akár csak a pénzügyeket illetően), illetve az abból húzható biztos és tisztas jövedelem.

A betöltendő postamesteri hivatalt pályázat útján lehetett elnyerni. A számunkra érdekes időszakban a postaállomások egyfajta „állami franchise” rendszerben működtek. A postaállomást a jelentkező saját költségére kellett megvalósítani, illetve – a hatósági szabályozás előírásainak megfelelően – működtetni. Az elsődleges feladat az állami levél és csomagforgalom gyors és megbízható lebonyolítása volt, amivel jól megfért a személyforgalom és a magánküldemények (levelek, csomagok) továbbítása.

A postamesteri állás betöltéséhez Lukácsainknak (és a hasonló vállalkozásba fogó erdélyi örmény nagykereskedőknek) a szükséges tőkén kívül rendelkezésre állott a távolsági kereskedelem természetessé vált idegennyelv-tudás és a forgalomban előforduló sokféle pénz ismerete. A nyugati örmény nyelvjáráshoz közeli kipcsák-örmény anyanyelv mellett természetes volt a Moldovában kizárólagos és Erdélyben is természetesen használt román, a postaszolgálatban birodalmi köznyelvként a német, a magyar nemesi társadalom felé való kapcsolatokban az erdélyi örmények nemzeti hovatartozásának érzetét kifejező magyar. A távolsági kereskedőkkel való kapcsolattartás feltételezte a görög, rác és török nyelv legalább alapszintű ismeretét. A pénzeket illetően csupán jelzéseként sorolok fel néhányat a forgalomban volt pénzfajták közül: birodalmi tallér, rajnai forint (Gulden Conventions-Münze, féltalléros forint), magyar forint, dénár, krajcár, garas, máriás, öreg garas, poltura.<sup>9</sup> Feltehető, hogy a pénzek átváltásában szerzett ismertsége okán

neveztek Zalatnán Lukács Lukácsot „örmény pénzváltó”-nak.<sup>10</sup>

A távolsági kereskedésben jártas örmények számára természetes dolog volt a távoli vidékekkel való kapcsolattartás, a sokféle emberrel való találkozás, a számtalan pénzfajta ismerete. A postaállomások kialakítása ugyan jelentős beruházást igényelt (amit a postamesternek kellett előteremteni), a bonyolult „üzem” működtetése pedig jó szervezőkészséget igényelt, mert a postaállomások és a köré épült „háttérpar” működtetése bonyolult feladat volt. A postamester azonban nem feltétlenül élt a postaállomáson, sőt, még csak ugyanazon településen se: elég volt, ha neki felelős megbízott („ágens”) vitte a normál ügyeket.

Mivel egy postaállomáson felnőtt fiúgyerek alaposan ismerhette a „szakma” minden fortélyát és maga mögött tudhatta az atyai támogatást, ezért üresedés esetén a kívülállóknál kedvezőbb pozícióból pályázhatott. Kedvező feltételek révén így jöhettek létre több nemzedékes postamesterdinasztiák<sup>11</sup>. Egyedül az elődök rokonsági köréből tudomásunk van három Lukácsról (Erzsébetvárosban 1829 táján Lukács Lukács, Zalatnán 1847-ben Tódor, valamint 1848 után János<sup>12</sup> (Tódor örökében).

A sokágú Lukács családnak egyetlen erzsébetvárosi postamesteri állás nem volt elég, ezért megcélzották és elnyerték a zalatnai postamesterséget is. Ezzel függhet össze, hogy a mi Lukácsaink alig két nemzedék után Erzsébetvárosból Zalatnára telepedtek. Érdekes, hogy az az utca, amiben egykor Lukács Lukács (és később több fia), meg Lukács Simon házai állottak, Trianon előtt a Posta utca nevet viselte – nem véletlenül.

A postamesteri szolgálat aranykorának az 1750 és 1850 közti évszázad tekinthető<sup>13</sup>: az erzsébetvárosi Lukácsokról éppen ebből az időszakból maradtak fenn az emlékek.

- Lukács Lukács (a nemességet nyert Miklós és Jakab testvéreinek leszármazottja): Erzsébetváros, 1829-ben ő volt az erzsébetvárosi postamester, amint azt a fia, Lukács Konstantin a gyógyszerészeti tanulmányainak elején az egyetemi matrikulába bediktálta,
- Lukács Lukács: „erzsébetvárosi szénátor és postamester Zalatnán”,
- Lukács János: (volt „zalatnai postamester”, 1880),
- Lukács Antal<sup>14</sup>: a talán legfiatalabb, és bizonyosan a legrövidebb ideig működött postamester (Erzsébetváros, 1853).



Zalatna postabélyegzője a XIX. sz. közepéről

Egy áttekintő hivatalos postatérkép alapján úgy tudni, hogy a zalatnai postahivatalt 1850 előtt megszüntették. (álló, akkor bezárása összefüggött a Zalatnát 1848-49-ben ért pusztítások következményeivel.)

A postamesterség abban hasonlított a tímármesterséghez, hogy a kínálat meglehetősen rugalmatlan volt: ha egy családban sok fiúgyermek nő fel, akkor közülük rendszerint csak egy lehet az atya utóda egy

adott postamesteri státusban, a többi fiúnak más pénzkereseti hivatást kell találnia. És mibe lehet a további tőkét (például a postamesterségből képződött hasznot) befektetni Zalatnán, ha a család már megszerezte a postamesterséget? Lukácsaink számára a válasz kézenfekvő volt: bányákba! Ez a lehetőség szinte felkínálta magát a figyelmes szemlélő számára, mert az erdélyi bányászat a XVIII. század második felében jelen-

tős fejlődésen ment keresztül. A történelem viharaiiban edzett örmények fontosnak tartották, hogy a család több lábón álljon (ezért foglalkoztak a zalatnai Lukácsok a postamesterség mellett pénzváltással is), és később, a bányaipari fellendülést érzékelve ezért kapcsolódtak be az arany és egyéb ércek Zalatna-környéki bányászatába is. A Lukácsok aranybányáiról azonban majd egy következő alkalommal szövelünk...

### Jegyzetek

<sup>9</sup> Az átszámításokról csak annyit, hogy a felsorolt pénzek használata során az alábbi váltószámokkal lehetett találkozni: 2; 2,5; 3; 4; 5–6(!); 10; 17; 20; 40; 50; 60; 100; (és persze, ezek kombinációival)...

<sup>10</sup> Lukács Lukács pénzváltói tevékenysége talán kapcsolatban állhatott az 1816-os nagy devaluációval, ekkor ugyanis a pénzváltásba – jutalék ellenében – tőkeerős magánosokat is bevontak. Vagyona és „szakmai” adottságai alapján Lukácsunk eszményi pénzváltó lehetett!

<sup>11</sup> A vagyonosabb örményeknek a postamesterség iránti érdeklődésére az erzsébetvárosi Lukácsokon kívül tudunk más példákról is: Szamosújvárott 1800 táján két egymást követő Zakariás Istvánról, atya- és fiáról, majd több Temesváriáról (kezdve az idősebb és az ifjabb Istvánról, 1900 táján), akik részben atyáról fiúra, részben szűk rokonsági körben áthagyományozva folytatták a postamesterséget.

<sup>12</sup> Lukács Jánosra még 1880-ban is úgy utalnak, mint zalatnai postamesterre.

<sup>13</sup> Később a kiépülő vasúthálózat tönkretette a lófogatós postát és a kiegyezés utáni világban



Lukács Antal postamester sírja az erzsébetvárosi örmény temetőben<sup>15</sup>

a posta szigorúan állami kézbe véve betagozódott az államigazgatás egyéb intézményei közé.

<sup>14</sup> E Lukács Antal származását az erdélyi örmény nemesekkel foglalkozó munkák (Gudenus, Rozsos) nem tudják megmagyarázni. Száva Tibor kutatásai nyomán azonban tudjuk, hogy a két nemességszerző Lukácsnak volt öt közrendűnek maradt fiútestvére, akikről csak kevés adat maradt fenn (1. Tódor (1683–1769), aki testvéreinek Gyergyóba költözése után is Ebesfalván/Erzsébetvárosban maradt, ott 1742-ben arannyal és ezüsttel hímezett oltárterítőt adományozott a Szent Szűz oltárára és 1747-ben bíró volt, aki a bánsági Nagyszőn

pusztát bérelt. 2. Márton (\*1685, aki 1727-ben ebesfalvi kereskedő volt), 3. Karácson (1689–1763, Karácsony János erzsébetvárosi esperes atyja), 4. Donig (\*1695) és 5. János (\*1698, Gyergyószentmiklósról települt át). E testvérek közül négynek számos leszármazottja élt Erzsébetvárosban, akikről – kutyabőr híjján – alig van adatunk. A postamesteri állás családon belül tartásának igyekezetét ismerve bizonyosra vehető, hogy e rövid életű postamester Antal is az ott élt közrendű erzsébetvárosi Lukácsok közé tartozott.

<sup>15</sup> Felirata: Itt hamvadnak / földi részei / volt cs. k. posta mester / boldog emlékü / iff. Lukács Antal / szeretett férjemnek / ki élte tavaszának / 25ik évében / 1853ik év october 16án / jobb létre szenderült / nyugodjanak porai / örök emlény / és szeretett jeléül. / E sír követ / emelte 1854ik év / június 22én / neje / ns Wikol Joseffa / ki szintén itt nyugszik / született 1829, meghalt 1907ik évben